

ERMENİSTAN, KGAÖ ÜZERİNDEN RUSYA İLE İLİŞKİLERİ SORGULUYOR

Gözde KILIÇ YAŞIN

-

Analiz No : 2022 / 32

05.12.2022

Ermenistan'ın 2020 savaşında Azerbaycan karşısında yenilmesi ve üçlü ateşkes anlaşmasının (Rusya-Azerbaycan-Ermenistan) imzalanmasının ardından Kafkasyada taşlar hala yerine oturamadı. Barış ve istikrar arayışında birbiriyle yarışan girişimler, 9 Kasım 2020 çizgisini yıkmak ya da sürdürmek konusunda rekabet içerisindedir.[1] 9 Kasım çizgisi, Rusyanın denklemde yer aldığı ve temel arabulucu olduğu sürece işaret etmektedir. Rusyanın barış görüşmelerinin gidişatını belirleyen aktör olması, Rusyanın bölgedeki başat rolünün sürmesi olarak değerlendirilmektedir. ABDnin başı çektiği ve Avrupadan da destek aldığı Ukrayna ve Gürcistan meseleleri, Rusyanın gücünün ve etkinliğinin sınırlandırılması gerektiğini kanıtlamıştır yaklaşımı, Kafkasyaya da müdahale sebebi yaratmaktadır. Bu çerçevede Fransa ve ABD, sürece Ermenistanı açık ve ölçüsüzce destekleyerek müdahil olmakta ve barış görüşmeleri için yeni masalar önermektelerdir. Bu da barış ve istikrara ulaşma sürecinin uzamasına sebep olmaktadır.

Ermenistan, Fransa ve ABDden gördüğü açık, taraflı, dengesiz ve ölçüsüz desteği Rusyadan ve üyesi bulunduğu Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütünden (KGAÖ)[2] de görmek istemektedir. 2020de Karabağ için savaş başladığında Ermenistan yalnız kalmıştı. Çünkü Azerbaycan, BM Güvenlik Konseyi kararlarıyla Azerbaycana ait olduğu tespiti yapılan işgal altındaki topraklarını geri almaktaydı. Mesele Kafkasların kontrolü olunca ise Ermenistan, savaşta görmediği desteği, barış görüşmelerinin bir anlamda saptırılması ve geciktirilmesi yoluyla görmeye başlamıştır. Ermenistan açısından savaş sonrası oluşan durumun yeni bir statüko yaratmaması önemlidir ve çabası daha çok buna yöneliktir. Diğer taraftan Karabağda kalan Ermenilerin hakları üzerinde söz sahibi olabileceği bir statü anlaşmasını görüşmelerin parçası haline getirmeye çalışmaktadır. İki konuda da Fransa ve ABDye güvenmektedir. Ermeni diaspora örgütleri de Ermenistan yönetimini ABD ve Fransa etkisine çekmek ve dolayısıyla Rusyadan uzaklaştırmak istemekte, bu yönde etki yapmaktadır. Diaspora örgütlerine göre sürecin uzaması, etkili oldukları ülkelerin parlamentolarında alınacak kararlar yoluyla Karabağdaki tanınmayan ayrılıkçı rejim lehine

ve uluslararası hukuka alternatif bir durum yaratmaları için zaman kazandıracaktır. Ancak ateş hattında olup da bölge gerçeklerini fiilen yaşayan Ermeni yönetiminin Rusyadan çekindiği ve Rusyanın da desteğini almak istediği açıktır.

Ermenistanın KGAÖden çekilmesi tartışması, bölgede etki kurma rekabetinin ve Ermeni diaspora örgütlerinin de bu rekabetteki konumlanmalarının ürünüdür. 13-14 Eylül 2022 çatışmasında Ermenistan, KGAÖnün karşılıklı yardımlaşmayla ilgili 4. madde kapsamında yardım çağrısında bulunmuş ancak beklediği desteği alamamıştı. Bu da maddi gerekçeyi oluşturmuştur. Sonuçta Ermenistan, ihtiyacı olduğunda destek alamadığı KGAÖnün varlığını ve işlevselliğini tartışma konusu yapmıştır. KGAÖnün 23 Kasım 2022de Erivanda gerçekleştirilen Kolektif Güvenlik Konseyi zirvesi bir anlamda Ermenistanın KGAÖnü eleştirdiği bir toplantıya dönüşmüştür.[3] Toplantıda 17 karar taslağı sunulmuş, Ermenistan iki belgede gözden geçirme talebinde bulunmuştur. Paşinyan, Ermenistana yardım taslağını yetersiz bulunduğunu vurgulamıştır, 13-14 Eylül çatışmaları için de siyasi bir kınama belgesi istemiştir. Gözden geçirilmesi ve eklenmesini istediği hususlar bulunduğu gerekçesiyle Paşinyan, Kolektif Güvenlik Konseyi Bildirgesini ve Ermenistan Cumhuriyeti'ne yardım sağlamak için ortak tedbirlere ilişkin taslağı imzalamamıştır.

Belgelere hangi hususların eklenmesinin istendiğine dair ayrıntılı bir bilgi taraflarca henüz açıklanmamıştır. Ancak Paşinyanın KGAÖden açıkça Azerbaycanı sorumlu tutan resmi bir bildiri yapmasını istediği bilinmektedir. Paşinyan, belgelerde siyasi bir değerlendirme olmaması nedeniyle belgeleri imzalamayı reddettiğini ifade etmiştir.[4] Nitekim Ermenistan Ulusal Meclis Başkanı Alen Simonyanın ve Ermenistan Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Vahan Hunanyanın[5] açıklamalarının ortak yönü, KGAÖnün Azerbaycanı suçlayan ve kınayan bir açıklama yapmamasına dönük eleştiri içermesidir. Bildirgenin imzalanmaması yoluyla da KGAÖnün bu açıklamayı yapmaya zorlanmak istendiği anlaşılmaktadır. KGAÖ, bir anlamda kendi varlığını ve uygulanabilirliğini kanıtlamaya davet edilmektedir. Yine Ermenistandan gelen açıklamalarda Azerbaycanın askerlerini KGAÖ topraklarından geri çekmesi talebinin de KGAÖ bildirisinde yer almasının istendiği görülmektedir.

Meclis Başkanı Simonyan, Ermenistanın KGAÖne katılma gerekçesinin Türkiye ve Azerbaycanın olası saldırılarından korunmak olduğunu ve bu tehlike gerçekleştiğinde KGAÖ çalışmıyorsa Ermenistanın bu yapının üyesi olarak kalmasının sorgulanır hale geldiğini ifade etmektedir. Ermenistan sınırı KGAÖ sınırıdır vurgusu yapan Simonyanın KGAÖden ayrılmayı savunmadıklarını ancak KGAÖnün Ermenistanı ve dolayısıyla buradaki topraklarını terk ettiğini söylemesi dikkat çekicidir. Anlaşılmaktadır ki Ermenistan yönetimi, taleplerinin yerine getirilmemesi durumunda KGAÖden ayrılacakları yönünde kesin bir açıklama yapmaya hazır değildir. Ancak kamuoyunu KGAÖden ayrılmaya hazırladıklarının ve bunun haklı gerekçelerinin anlaşılması için çaba sarf ettiklerinin iddia edilmesi mümkündür. Zira KGAÖnün 13-14 Eylül çatışmalarında Ermenistanın askeri destek talebini reddederek izleme heyeti göndermesinin gerekçesi çatışmanın tartışmalı bölgede gerçekleşmesiydi. Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki sınırın belirlenmesi çalışmasının neticelendirilememesi, çatışma bölgesini tartışmalı bölge haline getirmektedir.

Ermenistanda KGAÖden ziyade Rusyanın hareket tarzının tartışıldığı açıktır. KGAÖden ziyade Rusyanın Ermenistanın beklentilerini karşılamaması mesele yapılmaktadır. Ermeni diasporası da Ermenistan'ın Batıyla askeri-teknik işbirliğinin önünde engel olan KGAÖ üyeliğinden çekilmesi ve ABDyle bütünleşik politikaya yönelmesi çağrısında bulunmaktadır.[6] Ancak konuyu tam tersinden okuyarak Paşinyan ve ekibinin 2018de iktidara geldiğinden bu yana Batı yanlısı bir çizgiye bağlı kaldıklarını ifade eden uzmanlar da bulunmaktadır.[7] Buradan Rusyadan beklenenin bulunamamasının sebebi Ermenistanın zaten ray değiştirmekte olmasıdır çıkarımı doğmaktadır. Dolayısıyla Paşinyan ve ekibi Rusyanın desteğini kaybetmenin sorumlusu olarak değerlendirilecektir. Etkileşimin yönünden bağımsız olarak Ermenistanın bu yönde girişimleri varsa da Rusyayı tamamen kaybetmeye, daha doğrusu Rusyayı karşısına almaya henüz hazır olmadığı görülmektedir. Bunda Ukrayna ya da Gürcistanın kaderini paylaşma endişesi de Rusyanın Azerbaycanı tam olarak destekleme ihtimaline sebep olma endişesi de pay sahibidir. Yine Ukrayna ve Gürcistan örnekleri üzerinden ABD ya da Fransaya yaslanarak ülke güvenliğinin sağlanamadığı yönündeki deneyimler önemlidir.

Sonuç olarak Ermenistan, KGAÖden Azerbaycanla yaşadığı son sorunları ve özellikle 13-14 Eylül çatışmalarını, Azerbaycan'ın Ermenistan'a yönelik saldırganlığı olarak tanımlayan resmi bir bildiri yayınlamasını istemektedir ve bu gerçekleşene dek de örgütün ürettiği zirve bildirisini imzalamayı reddetmektedir. Bunun arka planında ise Ermenistanın Rusyayla ilişkilerini ve Rusyayı karşısına almanın olası sonuçlarını sorgulaması bulunmaktadır. Sorgulamanın daha çok zamanlama ve Rusyanın gücünü tartabilme üzerine olduğu izlenimi edinilmektedir.

**Fotoğraf: Anadolu Ajansı*

[1] Bkz. Gözde Kılıç Yaşın, Azerbaycan-Ermenistan Barış Görüşmelerinin Aktörleri, 27 Ekim 2022, AVİM, https://avim.org.tr/tr/Analiz/AZERBAYCAN-ERMENISTAN-BARIS-GORUSMELERININ-AKTORLERI

[2] Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, 7 Ekim 2002de altı Bağımsız Devletler Topluluğu ülkesi Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Belarus ve Ermenistan tarafından kurulan hükûmetler arası askerî ittifaktır. KGAÖ müttefikleri uluslararası terörizm, yasadışı uyuşturucu ve silah kaçakçılığıyla mücadele etmektedir. Ayrıca bir toplu güvenlik sistemi geliştirme ve kriz durumlarında müdahale mekanizmaları geliştirirler.

[3] Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın başkanlık ettiği zirveye Beyaz Rusya Devlet Başkanı Alexander Lukashenko, Kırgızistan Devlet Başkanı Sadyr Japarov, Kazakistan Devler Başkanı Kassym-Jomart Tokayev, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Tacikistan Devlet Başkanı Emomali Rahmon katılmıştır.

[4] Пашинян отказался подписать документ об оказании помощи Армении и объяснил причину, 23 Kasım 2022, https://rus.azatutyun.am/a/32145778.html

[5] Власти Армении не будут мириться с бездействием ОДКБ спикер парламента, 24 Kasım 2022, https://rus.azatutyun.am/a/32147030.html; Проект решения ОДКБ о мерах по оказанию помощи Армении не удовлетворял армянскую сторону - пресс-секретарь МИД, https://rus.azatutyun.am/a/32147192.html

[6] Փելոսիի այցը Հայաստան ունի կրիտիկական նշանակություն □□□□□□□ ՀՀ նախկին փոխդեսպան, Azatutyan, 19 Eylül 2022, https://www.azatutyun.am/a/32040491.html

[7] Бошян: Если Россия уйдёт, Армению ждёт судьба Украины Читайте больше на, 28 11 2022, https://www.pravda.ru/world/1774413-armenia_russia/

Yazar Hakkında :

-

Atıfta bulunmak için: YAŞIN, Gözde KILIÇ. 2026. "ERMENİSTAN, KGAÖ ÜZERİNDEN RUSYA İLE İLİŞKİLERİ SORGULUYOR." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2022 / 32. Aralık 05. Erişim Ekim 31, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Analiz/ERMENISTAN-KGAO-UZERINDEN-RUSYA-ILE-ILISKILERI-SORGULUYOR

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr

https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır